

สรุปและขอเสนอแนะ

สรุปผลจากการศึกษา

ชาเป็นพืชชนิดหนึ่งที่ปลูกกันมานานในภาคเหนือของประเทศไทย เนื่องจากมีสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม ชาวสวนมีรายได้จากการจำหน่ายชาสดประมาณปีละ 20-25 ล้านบาท¹ การทำสวนชาแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การทำสวนชาแบบเก่า ซึ่งเป็นสวนชาที่มีต้นชาซึ่งปลูกกันมานานแล้ว ไม่มีการปลูกเพิ่มอีกเลย ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมีเพียงการดูแลรักษาสวนชา และการจ้างแรงงานในการเก็บชาเท่านั้น ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะต่างกันไปในแต่ละท้องที่เนื่องจากความแตกต่างของการจ้างแรงงานและลักษณะของสวนชาแต่ละแห่ง จากการศึกษาพบว่า ต้นทุนของชาสดเป็นกิโลกรัมละ 1.77-2.67 บาท ส่วนรายได้จากการจำหน่ายชาสดเป็นกิโลกรัมละ 4-6 บาท ขึ้นอยู่กับคุณภาพของชาสด อัตราผลตอบแทนต่อค่าขายเป็นร้อยละ 42.83-53.00 ซึ่งเป็นอัตราที่สูงเนื่องจากไม่มีเงินลงทุนเริ่มแรกจากการปลูกต้นชาใหม่ การทำสวนชาอีกลักษณะหนึ่งเป็นการสร้างสวนชาขึ้นใหม่โดยต้องมีการเพาะกล้าซึ่งต้องใช้เวลา 1.5-2 ปีก่อนที่จะนำไปปลูกในแปลงปลูก ต้นชาจะเริ่มให้ผลผลิตในปีที่ 5 นับจากปีที่เริ่มเพาะกล้า ในการสร้างสวนชาแบบนี้ต้องเสียต้นทุนประมาณไร่ละ 12,000 บาท และในปีที่ได้ผลผลิตจะต้องเสียค่าใช้จ่ายปีละ 1,500-2,300 บาท ส่วนอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในปีที่มีผลผลิตคงที่มีอัตราร้อยละ 14.84 ต่อปี และถ้าพิจารณาถึงระยะเวลาดำเนินทุนโดยไม่คำนึงถึงมูลค่าปัจจุบันของเงิน

¹ สมาคมผู้ผลิตใบชา

ปรากฏว่าจะคืนทุนในปีที่ 14 นับจากปีที่เริ่มเพาะกล้า การทำสวนชาแบบใหม่นี้จึงใช้เงินลงทุนสูงและให้ผลตอบแทนก่อนข้างชากว่าพืชชนิดอื่น จึงไม่มีผู้นิยมลงทุน

ในด้านการแปรรูปชา โรงงานส่วนใหญ่จะผลิตชาใบมากกว่าชาผง เพราะขั้นตอนการผลิตง่ายกว่า แหล่งที่ตั้งโรงงานมี 2 แห่ง คือ โรงงานที่ตั้งบนภูเขาบริเวณสวนชาส่วนใหญ่จะผลิตชาเฉพาะชั้นต้น และโรงงานที่ตั้งในเมืองส่วนใหญ่จะผลิตชาเฉพาะชั้นปลาย จากการศึกษาปรากฏว่า ในการผลิตชาใบสำเร็จรูปจากโรงงานที่ผลิตชาทั้งชั้นต้นและชั้นปลายมีต้นทุนโดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 33.58 บาท ชาใบกิ่งสำเร็จรูปที่ผลิตจากโรงงานที่ผลิตเฉพาะชั้นต้นมีต้นทุนโดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 23.54 บาท และชาใบสำเร็จรูปที่ผลิตจากโรงงานที่ผลิตเฉพาะชั้นปลายมีต้นทุนโดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 36.38 บาท เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับรายได้จากการจำหน่ายชา ปรากฏว่า อัตราผลตอบแทนของผู้ผลิตชาทั้งชั้นต้นและชั้นปลายเป็นร้อยละ 15.72 ต่อปี ผู้ผลิตชาใบเฉพาะชั้นต้นประสบผลขาดทุนเนื่องจากเงินลงทุนในเครื่องจักรสูง และราคาของชาสดสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ราคาชากิ่งสำเร็จรูปเพิ่มขึ้นในอัตราต่ำกว่าต้นทุนที่สูงขึ้น ส่วนผู้ผลิตชาเฉพาะชั้นปลายได้ผลตอบแทนร้อยละ 14.34 ต่อปี

สำหรับการผลิตชาผงในปัจจุบันมีการผลิตทั้งชาผงที่มีคุณภาพดีและคุณภาพต่ำ ชาผงที่มีคุณภาพดีผลิตจากชาสดที่เป็นใบยอด มีต้นทุนโดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 32.85 บาท ผู้ผลิตจะได้อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนร้อยละ 17.75 ต่อปี ส่วนชาผงที่มีคุณภาพไม่ดีผลิตจากชาสดใบใหญ่ มีต้นทุนโดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 9.81 บาท ผู้ผลิตได้อัตราผลตอบแทนร้อยละ 6.82 บาท นอกจากนี้ยังมีการผลิตชาผงผสมซึ่งมีคุณภาพไม่ดีนัก เป็นการผสมระหว่างชาผงคุณภาพต่ำกับเศษผงที่เกิดจากการผลิตชาใบ ต้นทุนโดยเฉลี่ยของชาผงผสมนี้เป็นกิโลกรัมละ 13.27 บาท ผู้ผลิตได้อัตราผลตอบแทนร้อยละ 3.14 ต่อปี

เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินการผลิตชาใบและชาผง จะเห็นว่า ชาผงคุณภาพดี ให้ผลตอบแทนสูงกว่าชาใบ แต่ผู้ผลิตส่วนใหญ่นิยมผลิตชาใบเพราะกรรมวิธีการผลิตง่ายกว่าและเสียเงินลงทุนต่ำกว่าชาผง อีกทั้งอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้รับก็สูงและ

น่าสนใจพอสมควร เพราะสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ อย่างไรก็ตาม
ต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากส่วนประกอบที่สำคัญของ
ต้นทุน ได้แก่ ค่าจ้างแรงงานมีแนวโน้มที่อัตราค่าจ้างจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ และค่าเชื้อ-
เพลิงก็มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเนื่องจากการขาดแคลน ขณะเดียวกันเทคโนโลยีการผลิต-
ชาในประเทศไทยยังไม่ไคมาตรฐาน ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและชาที่ผลิตได้มีคุณภาพ
ไม่ดีเท่าที่ควรอันมีผลต่อราคาจำหน่ายชาด้วย

ภาวะการค้าและปริมาณการผลิตชาของประเทศไทย ปัจจุบันปริมาณการ-
ผลิตชาภายในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ จึงมีการ
สั่งซื้อชาจากต่างประเทศประมาณปีละ 24-28 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ชาที่ผลิตได้
บางส่วนมีการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาที่มีคุณภาพไม่ดี
เพราะผู้ผลิตชาในต่างประเทศนำไปผสมกับชาที่มีคุณภาพดี ส่วนภาวะการค้าชา
ภายในประเทศ ผู้ผลิตชาในประเทศได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลโดยที่ผู้นำเข้า
จะต้องซื้อชาที่ผลิตในประเทศตามอัตราที่กำหนด ซึ่งอัตรานี้ได้เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น
เรื่อย ๆ ปริมาณการผลิตชาในภาคเหนือสามารถจำหน่ายได้ทั้งหมดให้แก่พ่อค้าขายส่ง
ในกรุงเทพมหานคร จึงกล่าวได้ว่าภาวะการค้าชาคอนชางจะราบรื่น

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการปลูกชาของกสิกร และการผลิตชาของโรงงาน
มักจะสัมพันธ์กัน การแก้ไขจึงต้องดำเนินการไปพร้อมกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นพอจะสรุปได้
ดังนี้

1. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกชา

ก. ด้านเงินลงทุน สำหรับการทำสวนชาแบบเก่าปัญหานี้ไม่ค่อยมี-
ความสำคัญ เพราะไม่ต้องอาศัยทุนดำเนินการมากนัก ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมีเพียงการ-

ตัดหญ้า และตัดแต่งกิ่งซึ่งเจ้าของสวนมักจะทำเอง ส่วนค่าจ้างในการเก็บชา ชาวสวนก็มีเงินได้จากการขายชาสดให้โรงงานมาจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายสวนนี้ได้

ปัญหานี้มีความสำคัญสำหรับเจ้าของสวนที่ต้องการปรับปรุงสวนเพื่อเพิ่มผลผลิต ซึ่งต้องมีการปลูกต้นชาเพิ่มในเนื้อที่เดิม พร้อมทั้งตัดต้นชาเดิมให้มีระดับต่ำลง ชาวสวนไม่มีเงินลงทุนหมุนเวียนพอที่จะนำมาใช้จ่ายในการปรับปรุงสวน และการขยายพื้นที่โดยเฉพาะตนกลาต้องใช้เวลานานถึง 1.5-2 ปี จึงจะปลูกได้ ชาวสวนจึงไม่สนใจที่จะลงทุนเพิ่ม ต้นทุนในการปรับปรุงสวนชาเกินทางสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้เคยประมาณการไว้ดังนี้¹

สวนชาที่ปรับปรุงแล้วขนาด	200 คน	จะเสียต้นทุนเฉลี่ยปีละ	408.65 บาท/ไร่
สวนชาที่ปรับปรุงแล้วขนาด	500 คน	จะเสียต้นทุนเฉลี่ยปีละ	553.74 บาท/ไร่
สวนชาที่ปรับปรุงแล้วขนาด	1,000 คน	จะเสียต้นทุนเฉลี่ยปีละ	720.83 บาท/ไร่

สำหรับการทำสวนชาแบบใหม่ต้องอาศัยเงินลงทุนมากกว่าสวนชาแบบเก่า เพราะค่าเนื้องานอย่างเป็นระบบซึ่งจะให้ผลผลิตมากในระยะยาว ในช่วงก่อน 5 ปีแรกของการดำเนินงาน ผู้ลงทุนจะยังไม่ได้ผลประโยชน์ การที่ได้ผลตอบแทนชานี้จึงไม่มีผู้สนใจลงทุน แมว่ากิจการผลิตชานี้ปัจจุบันได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งกิจการที่ได้รับการส่งเสริมจะได้รับประโยชน์จากการยกเว้นภาษีเงินได้ในระยะ 5 ปีแรกของการลงทุน ตามเงื่อนไขนี้ผู้ลงทุนทำสวนชาแบบใหม่จะไม่ได้รับประโยชน์เลยเพราะใน 5 ปีแรกกิจการยังไม่มีเงินได้สำหรับเสียภาษี

¹ สุทัศน์ สุภินะ เจริญ, "แนวนโยบายเร่งรัดการผลิตและจำหน่ายชาของประเทศไทย," หน้า 23.

ข้อเสนอแนะ ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนนี้จะแก้ไขได้ดังนี้

1. โดยการแนะนำเทคโนโลยีหรือวิชาการสมัยใหม่ในการปรับปรุงสวนชาโดยใช้เงินทุนต่ำ เช่น ค่าเมล็ดในการเพาะ ชาสวนสามารถหาได้จากคนชาในสวนโดยไม่ต้องซื้อ การเพาะต้นกล้าสามารถเพาะในดินภายในที่ร่มได้โดยไม่ต้องจำเป็นต้องลงทุนสร้างโรงเพาะชำ ให้การแนะนำดูแลรักษาเพื่อจะโคตต้นกล้าที่แข็งแรง การทำแปลงปลูกให้เป็นชั้นบันไดก็สามารถทำได้โดยไม่เสียแรงงานมาก โดยการหาแนวระดับการปลูกตามวิธีที่ชาวบ้านคุ้นเคยอยู่แล้ว กล่าวคือ ทำการปลูกก่อนแล้วจึงทำชั้นบันไดที่หลังหรือไม้ก็ทำพร้อมกันไป แต่ต้องปลูกเป็นแถวเพื่อสะดวกในการเก็บชา ซึ่งเทคนิคนี้สามารถนำไปใช้กับการสร้างสวนชาขนาดใหญ่ได้ เพื่อลดจำนวนเงินลงทุนในการทำสวนชา

2. รัฐบาลควรที่จะวางแผนการขยายเนื้อที่การปลูกชาให้แน่นอน โดยให้ส่วนราชการ เพาะกล้าเพื่อแจกให้ชาวนำไปปลูกในสวนเดิม เหมือนกับที่ บก.04 ได้เพาะกล้าเพื่อแจกให้แก่ชาวจีนอพยพนำไปปลูกเอง พร้อมทั้งแนะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปลูกและดูแลรักษาในสวนชาตามขอ 1 จะทำให้ชาวนาไม่เกิดความกังวลว่าจะต้องเสียเงินลงทุนเพิ่มในการปลูกต้นชาใหม่

3. นโยบายการให้เงินกู้โดยเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำอาจไม่ก่อให้เกิดบรรลุเป้าหมายในการขยายการผลิต เพราะผู้กู้เอาเงินกู้อาจไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการให้กู้

ข. ด้านการตลาด เกี่ยวกับด้านราคาของชาสดไม่ค่อยมีปัญหา เพราะชาสวนสามารถขายชาได้ในราคาที่เหมาะสม และสามารถต่อรองกับโรงงานแปรรูปได้

ปัญหาการตลาดที่เกิดขึ้น ได้แก่ การที่โรงงานไม่รับซื้อชาสด และการที่โรงงานเล็กกิจการไป ปัญหานี้เริ่มจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2523 เดิมชาสวนสามารถขายชาสดให้โรงงานแปรรูปได้ทั้งหมด เพราะปริมาณการผลิตในประเทศยังไม่-

เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ การที่โรงงานเล็กกิจการเพราะทนต่อภาวะขาดทุนไม่ได้เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่ราคาขายชาติที่แปรรูปสูงขึ้นน้อยกว่าต้นทุน โรงงานที่เล็กกิจการส่วนใหญ่เป็นโรงงานที่ผลิตเฉพาะขั้นต้นเท่านั้น การเล็กกิจการจึงเท่ากับเป็นการคัดตลาดในท้องถิ่นของชาวสวนไป ชาวสวนบางรายจึงต้องปล่อยให้ใบชาที่ผลิบานกลายเป็นใบแก่โดยไม่มีการเก็บเป็นการเสียรายได้ไป

ข้อเสนอแนะ ปัญหาด้านการตลาดนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย โรงงานที่เล็กกิจการซึ่งเป็นโรงงานแปรรูปชาที่สำเร็จรูป มักขาดความรู้ทางเทคโนโลยีในการผลิตจนเป็นชาสำเร็จรูปซึ่งจะสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูงขึ้น และยังขาดความรู้ด้านการตลาดในการต่อรองราคาขายให้สูงขึ้นได้ หากผู้ผลิตได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือให้สามารถผลิตเป็นชาสำเร็จรูป ซึ่งจะให้ผลตอบแทนสูงพอที่จะดำเนินงานต่อไปได้ ชาวสวนชา ก็จะมีตลาดสำหรับขายชาสดต่อไป

ดังนั้น การวางแผนเพิ่มผลผลิตชาสดจะต้องให้การสนับสนุนโรงงานแปรรูปพร้อมกันไปด้วย โดยกำหนดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบรับช่วงงานต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องทราบถึงกำลังการผลิตของโรงงานว่าสามารถขยายไปได้เร็วเพียงใด และทราบถึงการขยายเนื้อที่การปลูกชาของชาวสวนด้วย

ค. ด้านการจ้างแรงงาน ในบางท้องที่ที่ทำสวนชาแบบเก่าจะประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บชาสดในช่วงที่ต้นชาผลิบานมาก ทำให้ชาวสวนต้องสูญเสียผลประโยชน์จากใบชาที่เก็บไม่ทันซึ่งถูกปล่อยให้ใบแก่ไป ปัญหานี้บางท้องที่สามารถแก้ไขโดยการจ้างแรงงานจากหมู่บ้านอื่นเป็นการชั่วคราวเพื่อเก็บชาสดในฤดูเก็บชา

ข้อเสนอแนะ การที่ไม่สามารถเก็บชาได้ทันนี้ ชาวสวนควรจะต้องแต่งตั้งคนชานี้ให้เสียลงเพื่อสะดวกในการเก็บและทำให้เก็บด้วยความรวดเร็ว แต่ถ้ายังเก็บใบชาไม่ทันหรือต้องการเก็บใบชาให้เร็วขึ้น จะสามารถนำเทคโนโลยีใหม่มาช่วย โดยการนำเครื่องเก็บใบชามาใช้ซึ่งเป็นลักษณะแบบสะพานหลัง เครื่องจะตัดยอดช้ำแล้วคุดยอดชามาไว้ที่ตะกร้าข้างหลัง

2. ปัญหาในการผลิตของโรงงาน

ก. ด้านการตลาด ชาที่ผลิตในประเทศไทยมีคุณภาพไม่คอยดี เนื่องจากชาวไทยปลูกในระดับภูเขาน้อยนัก โดยปกติแล้วชาที่มีคุณภาพดีควรเป็นชาที่ปลูกในพื้นที่สูง 7,000 ฟุตเห็นระดับน้ำทะเล จึงมีการนำเขามาจากต่างประเทศเป็นจำนวนค่อนข้างสูงที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาที่มีคุณภาพดี ชาที่ผลิตในประเทศไทยมีราคาไม่ค่อนนักและไม่สามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคได้หมดเพราะผู้บริโภคมักคุ้นเคยกับชาต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ ควรวางแผนการลดต้นทุนการค้ำลงเนื่องจากการนำเข้าของชาที่มีคุณภาพดี โดยการเร่งการส่งออกให้มีปริมาณใกล้เคียงกับมูลค่าการนำเข้า ในปี พ.ศ. 2522 ชาที่นำเข้ามีมูลค่าประมาณ 24.7 ล้านบาท และชาที่ส่งออกมีมูลค่า 2.8 ล้านบาท จะต้องเพิ่มการส่งออกอีกประมาณ 21.9 ล้านบาท ชาที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นชาที่มีคุณภาพไม่ค่อนนัก ซึ่งประเทศไทยสามารถจะผลิตได้โดยแล้วแต่การที่จะเพิ่มการส่งออกจะต้องมีการขยายเนื้อที่การปลูกเพื่อที่จะได้ชาสดเพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะป้อนโรงงานผลิตได้ ดังนั้น จึงต้องวางแผนการผลิตควบคู่กับการขยายการปลูกชา

ง. ด้านเทคโนโลยีการผลิต การผลิตชาในประเทศไทยยังใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ไม่ทันสมัยทำให้ผลิตชาไม่ได้มาตรฐาน และต้นทุนการผลิตสูงจะเห็นได้จากกรณีโรงงานที่เลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษาในอำเภอแม่แตง ไคแกสหกรณ์การเกษตรป่าแป๋ ซึ่งมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าโรงงานอื่น ๆ เนื่องจากการใช้อุปกรณ์การผลิตล้าสมัย หากมีการเปลี่ยนอุปกรณ์การผลิตให้เหมือนโรงงานอื่น ๆ แล้วสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ดังแสดงในการปรับปรุงความตารางที่ 4.5 สำหรับผู้ผลิตชาส่วนใหญ่อุปกรณ์การผลิตยังไม่ทันสมัยเมื่อเทียบกับต่างประเทศ หากมีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยจะช่วยให้ผลิตชาที่มีคุณภาพดีขึ้น

ขอเสนอแนะ ควรจัดให้มีหน่วยงานที่มีการค้นคว้าวิจัยโดยเฉพาะ เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้ดีขึ้น และจ้างผู้ชำนาญงานมาฝึกอบรมให้แก่โรงงาน ผู้แปรรูปชาเพื่อที่จะผลิตชาโคมาตรฐานทัดเทียมต่างประเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย